

Вячеслав ЦІВАТИЙ

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ),
заслужений працівник освіти України
tsivatyi@gmail.com

ОСВІТНЯ ДИПЛОМАТІЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ В УМОВАХ МОНДІАЛІЗОВАНОГО СВІТОУСТРОЮ XXI СТОЛІТТЯ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ДИСКУРСИ

Концепт «Штучний інтелект», концепт «Освітня дипломатія» і концепт «Наукова дипломатія» є на сьогодні важливими інструментами щодо посилення та просування позитивного іміджу держави в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття. Освітня дипломатія і наукова дипломатія в політико-публічному просторі держав світу набувають особливої актуальності в умовах процесів глобалізації та трансформації сучасної системи міжнародних відносин та впровадження інноваційних технологій штучного інтелекту (ШІ). Штучний інтелект як інноваційна технологія інституціонально проникає в сфери суспільного, політичного, соціокультурного, освітнього, наукового і дипломатичного життя індивідуума XXI століття [1, с. 480–481].

Освітня дипломатія і наукова дипломатія мають значний вплив на трансформаційні процеси сучасності, зокрема – на міжнародно-інституціональне закріплення й просування у світі позитивного іміджу держави. Міністерство закордонних справ України ухвалило Стратегію публічної дипломатії. У ній визначено 7 пріоритетних напрямів діяльності для просування позитивного іміджу України, серед яких – науково-освітній. Документ представлено й опубліковано на сайті МЗС України 26 березня 2021 року. Науково-освітня дипломатія створює належні умови для міжінституціональної та міжнародної співпраці в галузі освіти та науки. Згідно зі Стратегією, науково-освітня дипломатія – це напрям публічної дипломатії, що допомагає побудувати міцні партнерські інституціональні відносини з іншими державами чи регіонами завдяки науково-освітньому обміну; вирішувати глобальні, регіональні та національні виклики з використанням наукових здобутків; формувати зовнішньополітичні рішення з урахуванням фактичних даних та інновацій.

Глобалізаційні процеси сучасності мають значний вплив на всі сфери діяльності держави і суспільства. З появою нового інтелектуального фактору глобалізаційних впливів – штучного інтелекту (ШІ) – відбуваються інноваційні зміни в освіті, науці та дипломатії. Штучний інтелект в умовах сьогодення має значну кількість інструментів, які сприяють підвищенню професійної діяльності освітян, науковців і дипломатів. Це, перш за все – реальна можливість зберегти свої ресурси та час, а також можливість більш швидкого пошуку та аналізу інформації, прискоренню процесів прийняття конструктивних управлінських рішень [2, с. 129–134].

Концепт «Штучний інтелект» і його використання в освіті, науці та дипломатії має, безумовно, і свої перспективи, а саме: посилення аналітичної складової та інформаційної бази освітян, науковців, дипломатів; трансформація та зростання ефективності освітньо-наукових і дипломатичних процесів у професійній діяльності дипломатів, науковців і освітян в освітньо-дипломатичній сфері; посилення прогностичної складової освітньо-наукової діяльності та результатів практичної дипломатії; створення дієвої системи комунікації та професійного нетворкінгу та ін.

Варто акцентувати увагу на тому, що міжнародно-політичне застосування штучного інтелекту (ШІ) в умовах сьогодення і перспективи на майбутнє – потребує нагальної розробки та уніфікації норм міжнародного права щодо його використання, а також систематизації етичних норм у професійно орієнтованій сфері застосування (Етичний кодекс). Нагальною є потреба підготовки фахівців у сфері штучного інтелекту, як загального, так і професійно-галузевого спрямування.

В Україні Міністерство цифрової трансформації впроваджує новий підхід до регулювання технологій штучного інтелекту та презентує дорожню карту, яка буде відображати регулювання технологій штучного інтелекту в Україні.

В умовах трансформації сучасної моделі підготовки здобувачів вищої освіти, і перш за все – у сфері міжнародних відносин, як відповідь на нові загрози й виклики мондіалізованого світу, актуалізувалося питання формування нових професійних компетентностей у сфері теорії та практики професійної роботи зі штучним інтелектом. В умовах нової парадигми практико орієнтованої спрямованості освітнього процесу на формування компетентного професіонала, здатного до ефективної діяльності на рівні світових стандартів та вимог до професії – формування професійних компетентностей у сфері штучного інтелекту

(новаційна освіта та дидактика) мають особливий інституціональний характер розвитку [3].

Інноваційним напрямом підготовки здобувачів вищої освіти у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії є міжкультурний коучинг і штучний інтелект. Міжкультурний коучинг і технології штучного інтелекту слід розглядати як траєкторії міжособистісної співпраці з членами колективу, що здійснюється на основах взаємоповаги, довіри, щирості, емпатійного слухання й забезпечує усвідомлення та особистісне прийняття основ міжкультурної взаємодії, що вивчаються та ситуативно адаптуються, у професійній діяльності у сфері міжнародних відносин і практичної дипломатії.

Освіта і наука у XXI столітті не залишаються осторонь впливів штучного інтелекту та трансформаційних впливів мондіалізованого світу XXI століття. У відповідь на нові виклики й глобалізаційні загрози модель освіти, науково-освітня і кадрова політика у сфері дипломатії переорієнтується на соціокультурні та гуманістичні цінності, поетапну демократизацію освітнього процесу та якісно нову інтелектуальну підготовку дипломатів [4].

У контексті характеристики моделей дипломатії провідних держав світу, їх освітньої та наукової дипломатії на сучасному етапі їх інституціонального розвитку – доцільно зосередити дослідницьку увагу на кадровій політиці і моделі підготовки дипломатів та експертів у сфері міжнародних відносин XXI століття.

Дипломатична освіта провідних держав світу базується на сучасних освітньо-наукових пріоритетах у формуванні професійних компетентностей дипломатів і державних службовців: інноваційні складові навчання – штучний інтелект; системне оновлення моделі підготовки дипломатів; інноваційні підходи до структурно-логічних схем підготовки дипломатичного корпусу; наявність специфічних особливостей упровадження схем і моделей навчання, передачі знань та інформації; вимоги до підбору викладацького складу та визначення необхідних до опанування навчальних дисциплін; удосконалення моделі ротації дипломатів; постійно діюча система підвищення професійної майстерності дипломатів (національні та кроскультурні особливості) [5, с. 105–109].

Підготовку американських дипломатів здійснює Інститут закордонної служби – Foreign Service Institute Державного департаменту (Вашингтон, США). Освітня модель FSI базується на 900 освітньо-професійних курсах (програмах), у т.ч. майже 80 іноземних мов. FSI забезпечує стажування й підготовку дипломатів і працівників дипломатичної служби, а також тренінги

для іноземних громадян, які залучаються до професійної діяльності в дипломатичних установах США [6].

Важливо, що значна кількість програм зорієнтована на надання практичних знань і формування професійних компетентностей щодо перебування в умовах кризових ситуацій і війн, специфіці кібербезпеки та протидії інформаційно-психологічним операціям (ІПСО). Новим напрямом у навчанні дипломатів США є оволодіння теоретичними й практичними знаннями у сфері штучного інтелекту, і перш за все – особливості застосування штучного інтелекту в дипломатичних практиках сьогодення і довгостроковій перспективі [7, с. 174–178; 8].

Отже, в умовах сьогодення практико орієнтований досвід з реалізації штучного інтелекту у сфері наукової та освітньої дипломатії, моделях підготовки дипломатів провідних держав світу, заслуговують на їх активне впровадження в Україні. Особливо доцільно – упровадити досвід США, Франції, Великої Британії, Канади, Японії, Південної Кореї, Австралії, Бразилії щодо правового гарантування перспектив використання штучного інтелекту (ШІ) в міждержавному та національному форматах, а також – унормування обов'язковості для освітян, дипломатів і державних службовців – підвищення кваліфікації у сфері практики використання штучного інтелекту в професійному середовищі.

Новаційна модель з використанням потенціалу штучного інтелекту (ШІ) сприятиме чіткому й конфіденційному обміну інформацією, що безумовно створить належні умови для ефективного використання освітянами і дипломатами своїх аналітичних здібностей, професійних компетентностей і практичного індивідуального досвіду для виконання поставлених професійних завдань.

Штучний інтелект ставить нові завдання перед суспільством ХХІ століття. Він виступає одним із новітніх інструментів у сфері освіти, науки, культури, політики і дипломатії. Штучний інтелект також є впливовим фактором на трансформацію сучасних міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії. Штучний інтелект (ШІ) в освіті, політиці та дипломатії може бути використаний у процесі міжнародних переговорів, дипломатичних перемовин, автоматизації та систематизації технологічних виробничих і професійних завдань, прогнозуванні, аналізі та узагальненні великих масивів даних та ін.

Застосування штучного інтелекту у ХХІ століття здійснює свій вплив і на процеси інтернаціоналізації вищої освіти та моделі освітньої дипломатії. Вирішення проблем багатoproфільної та

універсальної підготовки здобувачів вищої освіти у сфері міжнародних відносин в умовах сьогодення – потребує розширення переліку спеціалізованих професійних компетентностей, зокрема у сфері – штучного інтелекту, міжкультурної комунікації, публічного мовлення та державно-протокольної міжнародної практики.

Повсякденне використання штучного інтелекту (ШІ) в освіті, науці і дипломатії сприяє покращенню міжнародної освітньої співпраці, міжінституційному співробітництву та вирішенню глобальних проблем в освітньо-науковій сфері. При цьому варто не забувати про інституціональний баланс між професійними цінностями, професійною репутацією, професійними принципами, політичними технологіями та технологіями використання штучного інтелекту (ШІ).

Література:

1. Циватий В. Г. Освітньо-наукова дипломатія і міжкультурний коучинг в умовах трансформації особистості, суспільства і ринку праці: особливості професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин XXI століття (міжнародно-комунікативний дискурс). *Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту. Збірник наукових праць*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. Випуск 1. С. 480–481.
2. Івасечко О. Я., Калита О. А. Штучний інтелект як новітній інструмент дипломатії: виклики та перспективи. *Регіональні студії*. 2023. № 34. С. 129–134. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.34.22>
3. Global Diplomacy: An Introduction To Theory And Practice. Thierry Balzacq, Frédéric Charillon Frédéric, Frédéric Ramel, Nicole Snow. Palgrave Macmillan, 2020. 350 p.
4. Modern Diplomacy in Practice. Robert Hutchings, Jeremi Suri. Palgrave Macmillan, 2020. 260 p.
5. Циватий В. Г. Освітня дипломатія і наукові тренди США в мондіалізованому світі XXI століття: міжнародно-політичний, кадровий та інституціональний дискурс. *США: ПОЛІТИКА, СУСПІЛЬСТВО, КУЛЬТУРА – 2024. Збірник наукових праць*. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. С. 105–109.
6. Bjola C., Manor I. The Oxford Handbook of Digital Diplomacy. Oxford University Press USA, 2024. 848 p.
7. Циватий В. Г. Концепт «Кібердипломатія» і міжнародно-переговорні практики в умовах цифрового суспільства та міжнародних конфліктів XXI століття: регіонально-безпековий, інноваційно-кластерний та протокольно-етикетний аспекти. *Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва. Збірник наукових праць*. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка, 2024. Випуск VI(6). С. 174–178.
8. Gursay D. and Cai R. Artificial intelligence: an overview of research trends and future directions. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. 2025. Vol. 37 No. 1. P. 1–17. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-03-2024-0322>